

İQLİM DƏYİŞİKLİYİ FONUNDA ÜZÜMALTI TORPAQLARDA AQROKİMYƏVİ TƏDBİRLƏRİN TƏTBİQİ

Mövlud Hüseynov^{1*}, Vüqar Səlimov², Elnurə Musayeva², Üzeyir Ağayev²,
İlahə Aliyeva², Sahibə Əhmədova²

¹Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC), Bakı

²AR KTN Üzümlük və Şərabçılıq Elmi Tədqiqat İnstitutu, Bakı

*movlud.huseynov@unec.edu.az

Giriş. Mineral gübrələrin səmərəliliyinin artırılması yollarından biri torpağın qida maddələri ilə təmin olunmasını nəzərə almaqla onların torpaqda səmərəli paylanmasıdır. Bununla əlaqədar məhsul və torpaqda olan qida maddələrinin miqdarından asılı olaraq mineral gübrələrin səmərəliliyi arasında asılılığı müəyyən etmək çox vacibdir. Müxtəlif torpaq-iqlim bölgələrində aparılmış tədqiqatlardan məlum olmuşdur ki, torpaqda mənimsənilən qida elementlərinin miqdarının artması ilə bitki məhsulu müəyyən səviyyəyə qədər yüksəlir. Qida elementlərinin miqdarının bu səviyyədən yuxarı qalxması məhsul və keyfiyyətin yüksəlməsinə müsbət təsir göstərmir. Əksinə məhsulun həcmi azalması və keyfiyyətin pisləşməsi ilə nəticələnir. Tənəyin inkişaf mərhələlərinin müxtəlif dövrlərində qida maddələrinə olan tələbatı fərqlidir. İnkişafın əsas mərhələlərində tənək mənimsənilən qida elementləri ilə tələbata uyğun təmin olunarsa məhsul və keyfiyyətin artması reallaşmış olur. Ona görə də torpaq daim nəzarətdə olmalıdır. Tənəyin inkişaf mərhələlərində torpaqdan mənimsənilən qida elementlərinin miqdarı mütləq şəkildə öyrənilməlidir [4].

Material və Metod. Tədqiqat işinin metodikasına uyğun olaraq əvvəlcədən (qışda) Seleda gübrəsi hər tənəyə 2 kq, 3 kq, 4 kq miqdarında olmaqla 3 variantda verilmişdir (cədvəl 1). Bu variantlar Abşeron kolleksiyaya bağlı üzümaltı torpaqlarının analiz nəticələri əsasında müəyyən edilmişdir [1, 2, 3, 4].

Nəticə. Aparılmış tədqiqatlar nəticəsində iqlim dəyişikliyi fonunda müəyyən edilmişdir ki, üzüm bağlarından lazım olan kəmiyyət və keyfiyyətə malik məhsuldarlıq əldə etmək üçün tətbiq olunan bir sıra tədbirlər arasında gübrələmənin məhsuldarlığın formalaşmasında təsiri daha çoxdur. Tumurcuq və gözcüklərdə çiçək topalarının yaranması və inkişafı yaxşı getdiyindən barlı zoğların miqdarı, salxımların sayı və kütləsi xeyli artır. II variantda Seleda 3 kq/tənək (kökdən) + Razormin 3 l/ha (yarpaqdan), və I variantda Seleda 2 kq/tənək (kökdən) + Razormin 3 l/ha (yarpaqdan) tənək daha sağlam olmaqla bərabər, böyük potensial barvermə qabiliyyətinə malik olur.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Hacımməmmədov İ. Torpağın əsas qida maddələrinin asan mənimsənilən formaları ilə təmin olunmasından asılı olaraq gübrə normalarının hesablanması dair / İ.Hacımməmmədov, L.Novruzov – Bakı: - 2020. – 36 s.
2. Cəfərov M.İ. Torpağın xassələri və gübrələrin tətbiqi / M.Cəfərov. - Bakı: Elm, -2006. - 31 s.
3. Məmmədov M.İ. Azərbaycanda üzüm bitkisinin qida rejimi və gübrələnməsinin ekoloji qiymətləndirilməsi (aqrar elmlər üzrə fəlsəfə doktoru dissertasiyasının avtoreferatı) /- Bakı, 2018.- 39 s.
4. Aydın A. İbrahim K. Bəzi Sofralıq Üzüm Çeşitlərində Fərqli Şarj Ve Yaprak Gübresi Uygulamalarının Gelişmə, Üzüm Verimi Ve Kalitesine Etkileri Üzerinde Araştırmalar. Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg., 2004, 41(3):1-10.

Cədvəl 1.

Seleda və Razormin fonunda mikroelementlərin üzümlərin uvoloji, morfometrik göstəricilərinə və məhsuldarlığına təsiri

Sortlar	Variantlar	Tumurtcuğun cəmi, sayı, ədəd	Ağırlımayan gözçüyün sayı, ədəd	Yaşıl zolaqların ümumi sayı, ədəd	1-salxımlı zolaqlar, ədəd	2-salxımlı zolaqlar, ədəd	Cəmi barlı zolaqlar ədədlə	Salxım miqdarı, ədəd	Açılmış gözçüyün %-lə miqdarı	Tənəyin və ya gözçüyün bar əmsali	Yaşıl zolaqların bar əmsali	Barlı zolaqların bar əmsali	Barlı zolaqların %-lə miqdarı	Salxımın orta kütləsi, q	Tənəyin məhsuldağı, kq/tanak	Hektarda məhsuldarlıq, ton/ha	100 giliənin kütləsi, q
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Tabrizi	Nəzarət	26.0	6.4	19.6	11.4	1.3	12.7	14.0	75.2	0.6	0.7	1.22	66.0	230.0	29.0	12.8	107.1
	Seleda 2 kq + Razormin 3l/ha	57.0	5.7	51.1	3.5	2.5	38.0	40.3	90.4	0.6	0.8	1.1	82.6	312.2	26.2	34.1	158.0
	Seleda 3 kq + Razormin 3l/ha	75.5	6.4	69.1	15.0	3.8	20.0	55.1	91.4	0.33	3.35	1.3	28.6	382.0	56.3	81.7	209.0
	Seleda 4 kq + Razormin 3l/ha	50.4	7.6	43.0	20.0	1.6	23.0	25.0	84.8	0.51	0.61	1.12	56.1	304.0	35.2	65.3	129.0
Ağadayı	Nəzarət	31.0	5.9	25.1	13.3	0.9	14.2	15.1	68.1	0.48	0.61	1.1	56.0	229.0	31.0	12.9	145.0
	Seleda 2 kq + Razormin 3l/ha	53.2	5.2	48.0	22.1	4.3	27.4	31.4	90.03	0.6	0.66	1.1	58.5	319.0	40.2	38.1	165.0
	Seleda 3 kq + Razormin 3l/ha	65.4	4.9	60.5	42.0	2.2	44.0	46.2	92.6	0.7	0.76	1.15	71.9	461.0	65.2	50.4	125.1
	Seleda 4 kq + Razormin 3l/ha	50.0	6.0	40.0	26.0	1.8	27.4	29.2	87.5	0.6	0.7	1.1	66.0	335.0	44.3	25.0	117.3
Rkasteli	Nəzarət	37.2	6.6	31	14.1	2	16.1	18.1	82.2	0.48	0.6	1.12	52.5	298.1	21.9	38.0	191
	Seleda 2 kq + Razormin 3l/ha	47.2	5.1	42.1	23.0	2.3	26.0	29.0	89.0	0.63	0.7	1.1	61.3	306.3	28.0	45.1	135.2
	Seleda 3 kq + Razormin 3l/ha	58.0	3.6	54.4	32.1	2.9	36.0	39.1	93.6	0.67	0.71	1.11	65.5	540.0	22.3	45.2	198.1
	Seleda 4 kq + Razormin 3l/ha	48.3	6.0	43.0	24.0	1.1	26.4	28.0	80.2	0.6	0.65	1.1	62.7	355.2	41.4	32.3	112
Qara Kismis	Nəzarət	45.3	2.5	42.8	16.2	2.6	19.7	23.9	94.5	0.52	0.55	1.22	46.3	329.9	9.01	19.94	106.6
	Seleda 2 kq + Razormin 3l/ha	56.1	6.8	50.8	18.8	3.0	23.0	28.3	86.9	0.58	0.63	1.27	54.3	269.3	16.0	41.5	134.8
	Seleda 3 kq + Razormin 3l/ha	61.0	4.6	56.3	26.7	3.2	30.8	35.3	92.2	0.58	0.63	1.15	55.7	539.7	18.7	70.3	165.0
	Seleda 4 kq + Razormin 3l/ha	52.7	5.4	47.3	23.0	1.9	24.6	25.2	94.3	0.5	0.8	1.11	52.4	351.0	49.7	23.0	114.0
Ağ Oval Kismis	Nəzarət	24.0	7.0	20.2	13.0	1.5	14.0	16.0	75.8	0.6	0.8	1.11	31.7	323.4	29.1	21.8	182.1
	Seleda 2 kq + Razormin 3l/ha	47.0	7.1	40.0	20.0	3.4	24.2	28.2	91.8	0.6	0.72	1.2	62.78	648.0	39.5	61.0	215
	Seleda 3 kq + Razormin 3l/ha	77.3	4.6	72.6	16.7	4.1	22.2	27.7	94.0	0.4	0.33	1.3	70.0	374.0	43.0	95.4	226.3
	Seleda 4 kq + Razormin 3l/ha	51.0	6.7	44.3	14.8	2.4	18.0	21.2	86.5	0.42	0.49	1.2	41.9	356.0	45.3	83.7	214.4